

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia XI (2013)

Iwona Pietrzakiewicz, Ewa Wójcik

Zostawić ślad.

Działalność naukowa i dydaktyczna profesor Marii Konopki

I we mnie

*coś zostaje z dziedzictwa i coś z zapowiedzi:
nurt mijania jest też nurtem wzbierania*

Karol Wojtyła

Maria Konopka, doktor habilitowana, profesor Uniwersytetu Pedagogicznego to wieloletni nauczyciel akademicki oraz pracownik naukowy tej uczelni. Niemal od samego początku swojej kariery była związana z Instytutem Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa. W środowisku bibliologów jest znana jako badacz konsekwentnie podejmujący studia dotyczące XIX-wiecznego lwowskiego rynku wydawniczego. W bieżącym roku mija 45 lat od chwili rozpoczęcia przez nią pracy zawodowej.

Maria Konopka urodziła się 9 stycznia 1945 roku w Rzeszowie. Jej rodzina ze strony matki pochodziła ze Lwowa, ze strony ojca z Krakowa. Rodzice, Alojza Orządała i Piotr Konopka, zamieszkali po ślubie w Rzeszowie, gdzie ojciec, pracownik kolei, otrzymał nakaz pracy. Sentyment rodziców do „miasta utraconego” pozostał jednak na zawsze, przekażą go również swojej córce Marii.

Dzieciństwo i młodość Maria Konopka spędziła w Rzeszowie, tu ukończyła szkołę podstawową i III Liceum Ogólnokształcące. W 1963 roku, po otrzymaniu świadectwa dojrzałości, rozpoczęła studia w Uniwersytecie Jagiellońskim na kierunku filologia polska. Jej profesorami z zakresu literaturoznawstwa byli Kazimierz Wyka, Henryk Markiewicz, Tadeusz Ulewicz, Mieczysław Piszczkowski, Franciszek Bielak i Tomasz Weiss. Maria Konopka uczęszczała także na wykłady z językoznawstwa profesorów Witolda Taszyckiego, Stanisława Jodłowskiego i Ewy Ostrowskiej. Pięcioletni okres studiów zakończyła pracą magisterską pt. *Obraz Krakowa w komedii Jana Augusta Kisielewskiego i Adolfa Nowaczyńskiego*, napisaną pod kierunkiem prof. dra Kazimierza Wyki, a recenzowaną przez doc. dra Tomasza Weissa. Obrona pracy odbyła się 2 lipca 1968 roku.

Dwa miesiące później, 1 września 1968 roku, Maria Konopka podjęła pracę w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Rzeszowie w dziale udostępniania zbiorów. W bibliotece tej zdobyła pierwsze doświadczenie zawodowe, które wykorzysta w późniejszym okresie pracy. We wrześniu 1970 roku wróciła do Krakowa i podjęła pracę w XIII LO im. Bohaterów Westerplatte na stanowisku nauczyciela-biblioteka-

rza i nauczyciela języka polskiego. Jej zaangażowanie i podejmowane inicjatywy zawodowe zostały zauważone i wysoko ocenione przez przełożonych. Już po trzy-letnim okresie zatrudnienia w XIII Liceum otrzymała propozycję pracy w Wydziale Oświaty i Wychowania Urzędu Dzielnicy Kraków-Śródmieście jako wizytator, metodyk do spraw bibliotek szkolnych. W 1972 roku zdała państwowy egzamin na bibliotekarza szkolnego zorganizowany przy Kuratorium Okręgu Szkolnego w Krakowie. Maria Konopka rozpoczęła pracę na tym stanowisku 1 września 1973 roku i przez dwa lata służyła pomocą metodyczną bibliotekarzom pracującym w bibliotekach szkolnych Krakowa. W tym czasie w szkolnych placówkach bibliotecznym pracowali najczęściej nauczyciele różnych przedmiotów, którzy w większości nie posiadali przygotowania zawodowego do pracy w bibliotece, a więc efektywna pomoc ze strony metodyków była niezwykle oczekiwana i cenna.

Już po dwu latach pracy w krakowskim kuratorium, doceniana przez profesjonalne środowisko, Maria Konopka otrzymała kolejną propozycję pracy. Wiązała się ona z organizacją od 1975 roku przy Instytucie Filologii Polskiej w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie nowego kierunku, 4-letnich studiów stacjonarnych z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Jego pomysłodawcą oraz pierwszym kierownikiem był dr Jan Okoń, który tworzył zespół pracowników naukowych i praktyków zawodowych gotowych do prowadzenia zajęć. Do zespołu tego zaproszono mgr Marię Konopkę jako specjalistę z zakresu bibliotekarstwa szkolnego i metodyki pracy nauczyciela-bibliotekarza. Pracę w Instytucie rozpoczęła 1 września 1975 roku na stanowisku asystenta. Z krakowską Wyższą Szkołą Pedagogiczną zwiąże już całe swoje życie zawodowe i naukowe.

Maria Konopka aktywnie włączyła się w życie Samodzielnego Zakładu Bibliotekoznawstwa, wspólnie z kolegami organizowała nowy kierunek, szczególnym wyzwaniem było stworzenie nowych programów studiów stacjonarnych i zaocznych oraz organizacja praktyk zawodowych. We wszystkich tych pracach aktywnie, z wrodzoną sobie sumiennością, uczestniczyła. Nowy kierunek, mimo początkowych trudności z naborem studentów, rozwijał się dynamicznie, w 1976 roku miał aż 200 słuchaczy.

Po pierwszym, niezwykle absorbującym wszystkich zatrudnionych, okresie organizacyjnym Zakładu, przyszedł czas na rozwój naukowy jego pracowników, z których wiele osób zdecydowało się podjąć studia doktoranckie. W tej grupie znalazła się Maria Konopka, która w 1978 roku rozpoczęła zajęcia na zaocznym Studium Doktoranckim Filologii Polskiej przy Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego. Zgodnie ze swoimi zainteresowaniami wybrała seminarium prowadzone przez profesora Karola Głombiowskiego w Zakładzie Nauki o Książce. Po latach, już profesor Maria Konopka, bardzo mile wspomina swojego mentora i zajęcia, w których uczestniczyła. Pomimo comiesięcznych, uciążliwych dojazdów, okres ten zapisał się dobrze w Jej pamięci, nie tylko zawodowo. Była bowiem w tym czasie naocznym świadkiem wydarzeń, które miały miejsce na Wybrzeżu. Obserwowała wydarzenia gdańskie i reakcję na nie środowiska naukowego. Równolegle kontynuowała pracę dydaktyczną w Samodzielnym Zakładzie Bibliotekoznawstwa, który

w 1977 roku został wyłączony z Instytutu Filologii Polskiej i otrzymał status samodzielnej jednostki działającej na prawach instytutu.

Jeszcze przed ogłoszeniem stanu wojennego, w czerwcu 1981 roku, Maria Konopka otworzyła przewód doktorski na Uniwersytecie Gdańskim, pod czujnym okiem promotora, profesora Karola Głombiowskiego, przygotowała pracę pt. *Tanie wydania literatury pięknej w I połowie XIX w. w Galicji (1822–1863)*. Doktorat, bardzo pozytywnie zrecenzowany przez prof. dra Jana Trzynadłowskiego i dra hab. Józefa Bachórze, obroniła 24 czerwca 1983 roku.

W związku z uzyskaniem stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych, Maria Konopka, z dniem 1 października 1983 roku, otrzymała w Samodzielnym Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej stanowisko adiunkta. Prowadziła zajęcia z historii książki, bibliotek szkolnych i pedagogicznych, czytelnictwa, bibliotekarstwa i historii nauki.

Z czasem do zajęć systematycznie prowadzonych przez dr Marię Konopkę dołączyły seminaria magisterskie. W Zakładzie, od 1985 roku Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, a od 1999 roku Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Maria Konopka była promotorem 138 prac magisterskich. Ich tematyka dotyczyła przede wszystkim szeroko rozumianego bibliotekarstwa, zarówno historycznego, jak i współczesnego. Pod jej kierunkiem powstało wiele prac monograficznych poświęconych małopolskim, i nie tylko, bibliotekom szkolnym, publicznym i prywatnym. Studenci przygotowywali również prace na temat edytorstwa, rynku wydawniczo-księgarskiego, czasopiśmiennictwa i informacji naukowej. Z biegiem lat ten ogromny dorobek dydaktyczny uzupełniły 33 prace licencjackie.

Maria Konopka cały czas zajmowała się też intensywnie własną pracą naukową, w 1975 roku powołana została na kierownika Pracowni Historii Książki, pozostając w kręgu zainteresowań tematyką książki galicyjskiej. W sferze jej zainteresowań badawczych znalazł się wydawca lwowski Adam Dominik Bartoszewicz. Jego postać i dorobek na tyle zaintrygowały badaczkę, że zdecydowała się uczynić go przedmiotem książki habilitacyjnej pt. *Adam Dominik Bartoszewicz redaktor, księgarz i wydawca lwowski (1838–1886)* wydanej w 1995 roku, która stała się podstawą przewodu habilitacyjnego przeprowadzonego na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego 26 listopada 1996 roku. Recenzentami pracy i dotychczasowych osiągnięć naukowych Marii Konopki byli: dr hab. Anna Aleksiewicz prof. Uniwersytetu Wrocławskiego, prof. dr hab. Janusz Dunin z Uniwersytetu Łódzkiego oraz prof. dr hab. Jerzy Jarowiecki z WSP w Krakowie. Decyzją Centralnej Komisji 28 kwietnia 1997 roku nadano Marii Konopce stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie bibliologii – historii książki, czego konsekwencją było mianowanie jej z dniem 1 października 1998 roku na stanowisko profesora uczelnianego Akademii Pedagogicznej, a następnie po zmianie nazwy – Uniwersytetu Pedagogicznego.

Ważne miejsce w badaniach naukowych Marii Konopki mają również prace edytorskie. W latach 2003–2004 wydała źródła dotyczące *Książki w środowisku*

lwowskich rzemieślników. Edycja objęła *Katalog książek z Biblioteki Stowarzyszenia Rękodzielników „Gwiazda” we Lwowie oraz Rejestr wypożyczeń Biblioteki Stowarzyszenia Rękodzielników „Gwiazda” we Lwowie (22 XI 1880–15 IV 1883)*. Zainteresowanie lwowskim rynkiem księgarskim z kolei przyniosło wydanie, oparte na archiwaliach odnalezionych w Bibliotece Narodowej, *Bernard Połoniecki – księgarz lwowski: dzienniki, pamiętniki i listy z lat 1880–1943*.

Brak opracowań i podręczników, z jakim musieli borykać się wykładowcy i studenci kierunku bibliotekoznawstwa, spowodował, że Maria Konopka zainicjowała w Samodzielnym Zakładzie Bibliotekoznawstwa wydawanie materiałów dydaktycznych. W 1981 roku przygotowała z Wandą Krotos część pierwszą wyboru tekstów naukowych dla studentów pt. *Historia książki i jej funkcji społecznej*, a pięć lat później, w 1986 roku, część drugą tego wydawnictwa, którego współautorką była Wacława Szelińska.

Jeszcze przed habilitacją, w październiku 1994 roku Maria Konopka została mianowana na kierownika Pracowni Historii Książki i Bibliotek, przekształconej w 2000 roku w Katedrę Historii Książki. To pod jej kierunkiem pracował zespół rozwijający badania poświęcone w dużej mierze krakowskim i lwowskim dziedzicom książki, zwłaszcza w XIX wieku i okresie dwudziestolecia międzywojennego. Profesor Maria Konopka kierowała nimi do końca swej pracy w Uniwersytecie Pedagogicznym.

Dorobek naukowy Marii Konopki sprawił, że zyskała ona uznanie w środowisku jako badacz i znawca książki galicyjskiej doby autonomii. Jako specjalista była recenzentem rozpraw doktorskich i habilitacyjnych dotyczących szeroko pojętej historii książki i bibliotek XIX wieku. Z tego również zakresu sporządzała liczne recenzje wydawnicze prac przeznaczonych do druku. Z opinii zainteresowanych wynika, że jej recenzje były bardzo konstruktywne, umiała z dużą kulturą podnieść walory pracy oraz życzliwie wskazać błędy merytoryczne i warsztatowe.

W latach 90. ubiegłego wieku Maria Konopka rozpoczęła swoje podróże naukowe do Lwowa. Z trudem przecierała szlaki dostępu do materiałów archiwalnych przechowywanych w tamtejszych zbiorach. Z czasem zawierała liczne kontakty zawodowe i prywatne, które ułatwiały kwerendy w zbiorach lwowskich także innym kolegom z Instytutu. Sentyment do Lwowa spowodował, że tym podróżom towarzyszyło zawsze zwiedzanie miasta nietypowe i nieturystyczne, ale drogami wspomnień i poszukiwań pamiątek zostawionych w nim przez ludzi, których Witold Szolginia nazywa „arcylwowianinami”. Ma swoje miejsca we Lwowie, które każdorazowo odwiedza. Zawsze świeci światła na grobach „swoich księgarzy” i Orłąt Lwowskich na Cmentarzu Łyczakowskim, odwiedza kościoły katolickie, w których odprowadzane są polskie msze, uczestniczy w różnych uroczystościach i przeżywa chwile wzruszeń w czasie obchodów świąt narodowych organizowanych przez środowiska polskie. Ma wielu przyjaciół i znajomych we Lwowie, z którymi zawsze stara się zobaczyć, mówią o Niej z lwowskim zaśpiewem „Pani Maryja” i zawsze oczekują na Jej przyjazd. Mieszkanie Pani Profesor jest pełne pamiątek, a przede wszystkim książek dotyczących Lwowa, nie tylko naukowych, gdyż kolekcjonuje

wszystkie publikacje dotyczące miasta „Semper Fidelis”, zbiera wspomnienia lwo-
wiaków, których powojenne losy rzuciły w różne strony świata. Lwów zapadł jej
głęboko w serce, jest tej miłości wierna.

Uzupełnieniem dorobku naukowego profesor Marii Konopki jest także Jej
udział w licznych konferencjach naukowych, krajowych i zagranicznych. Poza Krako-
wem uczestniczyła w konferencjach organizowanych m.in. przez ośrodki uniwersy-
teckie w Gdańsku, Katowicach, Kielcach, Toruniu i Warszawie. Znana ze swoich ba-
dań w środowisku naukowym Lwowa, zapraszana była także na konferencje orga-
nizowane przez Uniwersytet Lwowski, jego Bibliotekę oraz Akademię Drukarstwa.

Przez wszystkie lata swojej kariery zawodowej aktywnie współpracowała ze
środowiskiem bibliotekarskim i nauczycielskim. Przede wszystkim z Oddziałem
Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie (następnie z Wojewódzkim Ośrodkiem
Metodycznym w Krakowie) w zakresie dokształcania i uzupełniania kwalifikacji
do pracy na stanowisku nauczyciela-bibliotekarza. W latach 1991–2000 brała też
udział w pracach Międzywojewódzkiej Komisji Kwalifikacyjnej Stopni Specjalizacji
Zawodowej Nauczycieli działającej przy WOM w Krakowie. W 1993 roku podjęła
współpracę z Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym w Tarnobrzegu, w którym
prowadziła wykłady dla nauczycieli-bibliotekarzy zdobywających wiedzę w zespo-
łach samokształceniowych i warsztatach naukowych.

W kolejnych latach pracy w Wyższej Szkole Pedagogicznej, Akademii Pedago-
gicznej, a w końcu Uniwersytecie Pedagogicznym pełniła również różne funk-
cje, zarówno w strukturze Instytutu, jak i Uczelni. Była przez lata członkiem Rady
Instytutu, organizatorem praktyk studenckich, opiekunem studiów stacjonarnych
i zaocznych. W latach 2009–2012 była przewodniczącą Komisji Rekrutacyjnej na
studia stacjonarne w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa. Ze
względu na swoje zainteresowania badawcze systematycznie brała również udział
w pracach Komitetów Naukowych konferencji Kraków–Lwów organizowanych od
1986 roku przez Instytut.

Profesor Maria Konopka przez lata była członkiem Rady Wydziału Humani-
stycznego, a potem Filologicznego. W latach 1997–2012 służyła także doświadcze-
niem zawodowym i naukowym jako członek Rady Bibliotecznej Biblioteki Głównej
Uczelni, a w latach 1999–2012 Senackiej Komisji Wydawniczej. W latach 2005–
2008 kierowała pracami Wydziałowej Komisji Wyborczej. Potwierdzeniem Jej
wieloletniej pracy dla środowiska nauczycieli-bibliotekarzy było powierzenie w la-
tach 1997–2012 przewodniczenia Radzie Bibliotecznej Pedagogicznej Biblioteki
Wojewódzkiej im. KEN w Krakowie. Trzeba także dodać, że nie straciła nigdy kon-
taktu z rodzinnymi stronami, również w zawodowym aspekcie. Przykładem może
być członkostwo w Radzie Naukowej „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych”,
czasopisma naukowego wydawanego przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu
Rzeszowskiego.

Za pracę naukowo-dydaktyczną i działalność społeczną w Uczelni profesor
Maria Konopka została odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1989) i Medalem
Komisji Narodowej (1999). W 2012 roku wieloletnie i wyjątkowo sumienne

wykonywanie przez Panią Profesor obowiązków zawodowych nagrodzono Złotym Medalem za Długoletnią Służbę.

Z perspektywy wspólnych lat pracy wyraziście rysują się zasługi Profesor Marii Konopki związane z kształceniem pokoleń bibliotekoznawców w krakowskiej uczelni pedagogicznej, ale także z organizowaniem środowiska naukowego podejmującego tematy lwowskiego rynku wydawniczego i księgarskiego. Byli wśród nich zarówno bibliolodzy, poloniści i historycy, związani z naszą Uczelnią, jak i innymi ośrodkami w kraju i zagranicą.

Bez wątpienia Maria Konopka należała do tej generacji naukowców krakowskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, której okres młodości i początków nauczycielskiej, dydaktycznej i pedagogicznej praktyki przypadł na czas trudny. Trzeba podkreślić, że przez całe lata pracy prezentowała określoną koncepcję kariery badawczej oraz pracy dydaktycznej w Uczelni i tej koncepcji broniła.

Pani Profesor uczyła nas pracowitości, sama dając zawsze przykład, pokazując, że czas przejścia na emeryturę nie oznacza bezczynności zawodowej – jesteśmy wdzięczni za ten przykład.